

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 5ης Μαΐου 2022 *

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2014/59/ΕΕ – Τραπεζική Ένωση – Ανάκαμψη και εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων – Άρθρα 36, 73 και 74 – Προστασία των μετόχων και των πιστωτών – Μερική μεταφορά πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο – Σταδιακή μεταφορά – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 17, παράγραφος 1 – Δικαίωμα ιδιοκτησίας»

Στην υπόθεση C-83/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Supremo Tribunal Administrativo (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Πορτογαλία) με απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Φεβρουαρίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

BPC Lux 2 Sàrl,

BPC UKI LP,

Bennett Offshore Restructuring Fund Inc.,

Bennett Restructuring Fund LP,

Queen Street Limited,

BTG Pactual Global Emerging Markets and Macro Master Fund LP,

BTG Pactual Absolute Return II Master Fund LP,

CSS LLC,

Beltway Strategic Opportunities Fund LP,

EJF Debt Opportunities Master Fund LP,

TP Lux HoldCo Sàrl,

VR Global Partners LP,

CenturyLink Inc. Defined Benefit Master Trust,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

City of New York Group Trust,

Dignity Health,

GoldenTree Asset Management Lux Sàrl,

GoldenTree High Yield Value Fund Offshore 110 Two Ltd,

San Bernardino County Employees Retirement Association,

EJF DO Fund (Cayman) LP,

Massa Insolvente da Espírito Santo Financial Group SA

κατά

Banco de Portugal,

Banco Espírito Santo SA,

Novo Banco SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο τμήματος, I. Ziemele (εισηγήτρια), T. von Danwitz, P. G. Xuereb και A. Kumin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Pitruzzella

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Massa Insolvente da Espírito Santo Financial Group SA, εκπροσωπούμενη από τους D. Duarte Campos, T. Duarte και R. Oliveira, advogados, και τις P. Brito, J. Schmid Moura και S. Estima Martins, advogadas,
- οι BPC Lux 2 Sàrl., BPC UKI, L.P., Bennett Offshore Restructuring Fund Inc., Bennett Restructuring Fund LP, Queen Street Limited, BTG Pactual Global Emerging Markets and Macro Master Fund LP, BTG Pactual Absolute Return II Master Fund LP, CSS LLC, Beltway Strategic Opportunities Fund LP, EJF Debt Opportunities Master Fund LP, TP Lux HoldCo Sàrl, VR Global Partners LP, CenturyLink Inc. Defined Benefit Master Trust, City of New York Group Trust, Dignity Health, GoldenTree Asset Management Lux Sàrl, GoldenTree High Yield Value Fund Offshore 110 Two Ltd, San Bernardino County Employees Retirement Association και EJF DO Fund (Cayman) LP, εκπροσωπούμενες από τους N. da Costa Silva Vieira και M. Marques Mendes, advogados, και τις D. Guimarães και A. Dias Henriques, advogadas,

- η Banco de Portugal, εκπροσωπούμενη από τους T. Rosado, R. Esteves de Oliveira και P. Moura Pinheiro, advogados, και την T. Tönnies, advogada,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και τις S. Jaulino, M. J. Marques και P. Barros da Costa,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους Δ. Τριανταφύλλου, A. Nijenhuis και B. Rechenha και την A. Steiblyté,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Οκτωβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 36, 73 και 74 της οδηγίας 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και για την τροποποίηση της οδηγίας 82/891/ΕΟΚ του Συμβουλίου, και των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ, 2011/35/ΕΕ, 2012/30/ΕΕ και 2013/36/ΕΕ, καθώς και των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ) 1093/2010 και (ΕΕ) 648/2012 (ΕΕ 2014, L 173, σ. 190), και την ερμηνεία του άρθρου 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των BPC Lux 2 Sàrl, BPC UKI LP, Bennett Offshore Restructuring Fund Inc., Bennett Restructuring Fund LP, Queen Street Limited, BTG Pactual Global Emerging Markets and Macro Master Fund LP, BTG Pactual Absolute Return II Master Fund LP, CSS LLC, Beltway Strategic Opportunities Fund LP, EJP Debt Opportunities Master Fund LP, TP Lux HoldCo Sàrl, VR Global Partners LP, CenturyLink Inc. Defined Benefit Master Trust, City of New York Group Trust, Dignity Health, GoldenTree Asset Management Lux Sàrl, GoldenTree High Yield Value Fund Offshore 110 Two Ltd, San Bernardino County Employees Retirement Association και EJP DO Fund (Cayman) LP (στο εξής: BPC Lux 2 κ.λπ.) και της Massa Insolvente da Espírito Santo Financial Group SA (στο εξής: Massa Insolvente), αφενός, και των Banco de Portugal, Banco Espírito Santo SA (στο εξής: BES) και Novo Banco SA, αφετέρου, με αντικείμενο την απόφαση που έλαβε η Banco de Portugal, στις 3 Αυγούστου 2014, για την εξυγίανση της BES.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 36 της οδηγίας 2014/59, το οποίο επιγράφεται «Αποτίμηση για τους σκοπούς της εξυγίανσης», ορίζει τα εξής:

«1. Πριν αναλάβουν δράση εξυγίανσης ή ασκήσουν την εξουσία απομείωσης ή μετατροπής των κεφαλαιακών μέσων, οι αρχές εξυγίανσης διασφαλίζουν τη διενέργεια δίκαιης, συνετής και ρεαλιστικής αποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων του ιδρύματος ή της

οντότητας του άρθρου 1 παράγραφος 1 στοιχείο β), γ) ή δ) από πρόσωπο ανεξάρτητο από κάθε δημόσια αρχή, συμπεριλαμβανομένης της αρχής εξυγίανσης, καθώς και από το ίδρυμα ή την οντότητα του άρθρου 1 παράγραφος 1 στοιχείο β), γ) ή δ). [...]

[...]

4. Οι σκοποί της αποτίμησης είναι:

[...]

ε) όταν εφαρμόζεται το εργαλείο μεταβατικού ιδρύματος ή το εργαλείο διαχωρισμού περιουσιακών στοιχείων, να ληφθεί τεκμηριωμένη απόφαση σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις ή τις μετοχές ή τα άλλα μέσα ιδιοκτησίας προς μεταβίβαση, καθώς και σχετικά με την αξία κάθε αντιτίμου που πρέπει να καταβληθεί στο υπό εξυγίανση ίδρυμα ή, ανάλογα με την περίπτωση, στους κατόχους των μετοχών ή άλλων μέσων ιδιοκτησίας·

[...]

10. Αποτίμηση που δεν συμμορφώνεται με όλες τις απαιτήσεις του παρόντος άρθρου θεωρείται προσωρινή, έως ότου διενεργηθεί από ανεξάρτητο πρόσωπο αποτίμηση η οποία να είναι απολύτως συμβατή με όλες τις απαιτήσεις που προβλέπονται στο παρόν άρθρο. Η εκ των υστέρων οριστική αποτίμηση διενεργείται το συντομότερο δυνατόν. Μπορεί να διενεργείται χωριστά από την αποτίμηση που αναφέρεται στο άρθρο 74, ή ταυτόχρονα με εκείνη και από το ίδιο ανεξάρτητο πρόσωπο, αλλά είναι διαφορετική από την αποτίμηση που διενεργείται βάσει του άρθρου 74.

[...]»

4 Το άρθρο 73 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Μεταχείριση των μετόχων και των πιστωτών σε περίπτωση εν μέρει μεταβιβάσεων και εφαρμογής του εργαλείου διάσωσης με ίδια μέσα», έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, εφόσον έχουν εφαρμοσθεί ένα ή περισσότερα εργαλεία εξυγίανσης και, ιδίως, για τους σκοπούς του άρθρου 75:

α) εκτός των περιπτώσεων όπου εφαρμόζεται το στοιχείο β), σε περίπτωση που οι αρχές εξυγίανσης μεταβιβάζουν μόνον μέρη των δικαιωμάτων, περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων του ιδρύματος υπό εξυγίανση, οι μέτοχοι και οι πιστωτές εκείνοι των οποίων οι απαιτήσεις δεν έχουν μεταβιβαστεί, λαμβάνουν προς ικανοποίηση των απαιτήσεών τους τουλάχιστον όσα θα είχαν λάβει εάν το ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε εκκαθαριστεί υπό κανονικές διαδικασίες αφερεγγυότητας τη στιγμή κατά την οποία ελήφθη η απόφαση που αναφέρεται στο άρθρο 82·

β) σε περίπτωση που οι αρχές εξυγίανσης εφαρμόζουν το εργαλείο διάσωσης με ίδια μέσα, οι μέτοχοι και οι πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις έχουν απομειωθεί ή μετατραπεί σε μετοχικό κεφάλαιο δεν υφίστανται μεγαλύτερες ζημίες από όσες θα υφίσταντο, εάν το ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε εκκαθαριστεί υπό κανονικές διαδικασίες αφερεγγυότητας τη στιγμή κατά την οποία ελήφθη η απόφαση που αναφέρεται στο άρθρο 82.»

5 Κατά το άρθρο 74 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Αποτίμηση της διαφοράς ως προς τη μεταχείριση»:

«1. Προκειμένου να αποτιμηθεί κατά πόσον οι μέτοχοι και οι πιστωτές θα τύχχαναν καλύτερης μεταχείρισης εάν το ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε εκκαθαριστεί υπό κανονικές διαδικασίες αφερεγγυότητας, μεταξύ άλλων, αλλά όχι αποκλειστικά, και για τους σκοπούς του άρθρου 73, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να διενεργείται αποτίμηση από ανεξάρτητο πρόσωπο, το συντομότερο δυνατόν, αφού έχει πραγματοποιηθεί η δράση ή οι δράσεις εξυγίανσης. Η εν λόγω αποτίμηση είναι χωριστή από την αποτίμηση που διενεργείται βάσει του άρθρου 36.

2. Με την αποτίμηση της παραγράφου 1 προσδιορίζεται:

α) η μεταχείριση της οποίας θα είχαν τύχει οι μέτοχοι και οι πιστωτές, ή τα οικεία συστήματα εγγύησης καταθέσεων, εάν το ίδρυμα υπό εξυγίανση, σε σχέση με το οποίο έχει πραγματοποιηθεί η δράση ή οι δράσεις εξυγίανσης, είχε τεθεί υπό κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας τη στιγμή κατά την οποία ελήφθη η απόφαση που αναφέρεται στο άρθρο 82·

β) η πραγματική μεταχείριση της οποίας έτυχαν οι μέτοχοι και οι πιστωτές κατά την εξυγίανση του ιδρύματος υπό εξυγίανση· και

γ) αν υπάρχει καμία διαφορά μεταξύ της μεταχείρισης που αναφέρεται στο στοιχείο α) και της μεταχείρισης που αναφέρεται στο στοιχείο β).

3. Η αποτίμηση:

α) βασίζεται στην παραδοχή ότι το ίδρυμα υπό εξυγίανση, στο οποίο έχει πραγματοποιηθεί η δράση ή οι δράσεις εξυγίανσης, θα είχε τεθεί υπό κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας τη στιγμή κατά την οποία ελήφθη η απόφαση που αναφέρεται στο άρθρο 82·

β) βασίζεται στην παραδοχή ότι η δράση ή οι δράσεις εξυγίανσης δεν έχουν πραγματοποιηθεί·

γ) δεν λαμβάνει υπόψη οιαδήποτε χορήγηση έκτακτης δημόσιας χρηματοπιστωτικής στήριξης στο ίδρυμα υπό εξυγίανση.

[...]

6 Το άρθρο 130 της οδηγίας 2014/59, το οποίο επιγράφεται «Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν και δημοσιεύουν, πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 2014, τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία. Ανακοινώνουν πάραυτα στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω μέτρων.

Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα μέτρα αυτά από την 1η Ιανουαρίου 2015.

Ωστόσο, τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τις διατάξεις που θεσπίζουν προκειμένου να συμμορφωθούν με τον τίτλο IV κεφάλαιο IV τμήμα 5 από την 1η Ιανουαρίου 2016 το αργότερο.»

7 Η οδηγία αυτή τέθηκε σε ισχύ, κατ' εφαρμογήν του άρθρου της 131, στις 2 Ιουλίου 2014, ήτοι την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της, στις 12 Ιουνίου 2014, στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Το πορτογαλικό δίκαιο

- 8 Ο Πορτογάλος νομοθέτης ενέκρινε το νομικό καθεστώς της εξυγίανσης των τραπεζών με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 31-A/2012, της 10ης Φεβρουαρίου 2012, εντάσσοντάς το στο Regime Geral das Instituições de Crédito e Sociedades Financeiras (γενικό καθεστώς των χρηματοοικονομικών και πιστωτικών ιδρυμάτων, στο εξής: RGICSF).
- 9 Οι κρίσιμες διατάξεις του RGICSF, όπως προέκυπταν από την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 31-A/2012, είχαν ως εξής:

«Άρθρο 145-B

Κατευθυντήρια αρχή της εφαρμογής δράσεων εξυγίανσης

1 – Κατά την εφαρμογή δράσεων εξυγίανσης, λαμβάνεται μέριμνα ώστε οι μέτοχοι και οι πιστωτές του πιστωτικού ιδρύματος να υφίστανται κατά προτεραιότητα τις ζημίες του σχετικού ιδρύματος, ανάλογα με τη σειρά κατάταξή τους και επί ίσοις όροις για κάθε κατηγορία πιστωτών.

2 – Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δεν εφαρμόζονται στις εγγυημένες βάσει των άρθρων 164 και 166 καταθέσεις.

Άρθρο 145-C

Εφαρμογή δράσεων εξυγίανσης

1 – Όταν ένα πιστωτικό ίδρυμα δεν πληροί ή υφίσταται κίνδυνος να μην πληροί τις προϋποθέσεις για τη διατήρηση της άδειας άσκησης της δραστηριότητάς του, η Banco de Portugal δύναται να εφαρμόσει τις ακόλουθες δράσεις εξυγίανσης, εάν αυτό είναι απαραίτητο για την επίτευξη οιασδήποτε εκ των σκοπών που μνημονεύονται στο άρθρο 145-A:

- a) πλήρης ή μερική πώληση δραστηριοτήτων σε άλλο ίδρυμα το οποίο διαθέτει άδεια άσκησης των σχετικών δραστηριοτήτων·
- b) πλήρης ή μερική μεταβίβαση δραστηριοτήτων σε μία ή περισσότερες μεταβατικές τράπεζες.

2 – Η Banco de Portugal εφαρμόζει δράσεις εξυγίανσης όταν εκτιμά ότι δεν είναι πιθανό να καταφέρει το πιστωτικό ίδρυμα να φέρει εις πέρας, εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, τις αναγκαίες ενέργειες για την επάνοδο σε κατάλληλες συνθήκες ευρωστίας και επίτευξης των εποπτικών δεικτών.

3 – Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, λογίζεται ότι υφίσταται σοβαρός κίνδυνος να μην πληροί το πιστωτικό ίδρυμα τις προϋποθέσεις για τη διατήρηση της άδειας άσκησης της δραστηριότητάς του όταν, μεταξύ άλλων δυνάμενων να ληφθούν υπόψη γεγονότων, των οποίων τη σημασία θα πρέπει να εκτιμήσει η Banco de Portugal υπό το πρίσμα των σκοπών που απαριθμούνται στο άρθρο 145-A, συντρέχει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες περιστάσεις:

- a) το πιστωτικό ίδρυμα υπέστη ζημίες οι οποίες μπορούν να υπονομεύσουν το εταιρικό του κεφάλαιο ή υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ότι αυτό θα συμβεί στο εγγύς μέλλον·
- b) τα περιουσιακά στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος υπολείπονται των αντίστοιχων υποχρεώσεών του ή υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ότι αυτό θα συμβεί στο εγγύς μέλλον·

ς) το πιστωτικό ίδρυμα αδυνατεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του ή υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ότι αυτό θα συμβεί στο εγγύς μέλλον.

4 – Η εφαρμογή δράσεων εξυγίανσης δεν εξαρτάται από την προηγούμενη εφαρμογή διορθωτικών μέτρων.

5 – Η εφαρμογή δράσης εξυγίανσης δεν επηρεάζει τη δυνατότητα εφαρμογής, οποτεδήποτε, ενός ή περισσότερων διορθωτικών μέτρων.

[...]

Άρθρο 145-F

[...]

5 – Για τους σκοπούς της πώλησης που μνημονεύεται στην παράγραφο 1, τα στοιχεία ενεργητικού, τα στοιχεία παθητικού, τα στοιχεία εκτός ισολογισμού και τα υπό διαχείριση περιουσιακά στοιχεία που επιλέγει η Banco de Portugal πρέπει να αποτιμώνται από ανεξάρτητη οντότητα οριζόμενη από την Banco de Portugal εντός του χρονικού διαστήματος που αυτή καθορίζει, με δαπάνες του πιστωτικού ιδρύματος, εφαρμόζοντας μέθοδο αποτίμησης η οποία βασίζεται στις συνθήκες της αγοράς και, επικουρικώς, στην εύλογη αξία, λαμβανομένης υπόψη της θετικής ή αρνητικής άυλης αξίας η οποία προκύπτει από την πώληση για το ίδρυμα αποδέκτη.

[...]

Άρθρο 145-H

Περιουσιακά στοιχεία και χρηματοδότηση της μεταβατικής τράπεζας

1 – Η Banco de Portugal επιλέγει τα στοιχεία ενεργητικού, τα στοιχεία παθητικού, τα στοιχεία εκτός ισολογισμού και τα υπό διαχείριση περιουσιακά στοιχεία που μεταβιβάζονται στη μεταβατική τράπεζα κατά τη σύστασή της.

[...]

4 – Τα στοιχεία ενεργητικού, τα στοιχεία παθητικού, τα στοιχεία εκτός ισολογισμού και τα υπό διαχείριση περιουσιακά στοιχεία που επιλέγονται βάσει της παραγράφου 1 πρέπει να αποτιμώνται, βάσει της αξίας τους κατά την ημερομηνία μεταβίβασης, από ανεξάρτητη οντότητα οριζόμενη από την Banco de Portugal εντός του χρονικού διαστήματος που αυτή καθορίζει, με δαπάνες του πιστωτικού ιδρύματος.

[...]

Άρθρο 145-I

[...]

3 – Το προϊόν της πώλησης προορίζεται κατά προτεραιότητα, αναλογικώς, στην επιστροφή:

- a) στο Ταμείο Εξυγίανσης, κάθε ποσού το οποίο αυτό διέθεσε βάσει του άρθρου 145-H, παράγραφος 5·
- b) στο Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων ή στο Ταμείο Εγγύησης Crédito Agrícola Mútuo, κάθε ποσού το οποίο αυτά διέθεσαν βάσει του άρθρου 145-H, παράγραφος 6.

4 – Μετά την επιστροφή των ποσών που μνημονεύονται στην προηγούμενη παράγραφο, τυχόν υπόλοιπο του προϊόντος της πώλησης αποδίδεται στο αρχικό πιστωτικό ίδρυμα ή στην πτωχευτική περιουσία του, εάν αυτό τελεί υπό εκκαθάριση.

[...]»

- 10 Το RGICSF τροποποιήθηκε με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 114-A/2014, της 1ης Αυγούστου 2014, η οποία τροποποίησε, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 145-B, 145-F, 145-H και 145-I. Τα άρθρα αυτά έχουν πλέον ως εξής:

«Άρθρο 145-B [...]

1 – Όταν εφαρμόζονται δράσεις εξυγίανσης, λαμβανομένων υπόψη των επιδιωκόμενων σκοπών που μνημονεύονται στο προηγούμενο άρθρο, λαμβάνεται μέριμνα ώστε:

- a) οι μέτοχοι του πιστωτικού ιδρύματος να υφίστανται κατά προτεραιότητα τις ζημίες του σχετικού ιδρύματος·
- b) οι πιστωτές του πιστωτικού ιδρύματος να υφίστανται, δευτερευόντως και επί ίσοις όροις, τις λοιπές ζημίες του σχετικού ιδρύματος, ανάλογα με τη σειρά κατάταξης των διάφορων κατηγοριών πιστωτών·
- c) ουδείς πιστωτής του πιστωτικού ιδρύματος επιτρέπεται να υποστεί ζημίες υψηλότερες από εκείνες τις οποίες θα είχε υποστεί εάν το ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί.

[...]

3 – Εάν στο πέρας της εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση διαπιστωθεί ότι οι πιστωτές του ιδρύματος αυτού των οποίων οι απαιτήσεις δεν μεταβιβάστηκαν σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα ή μεταβατική τράπεζα υπέστησαν ζημίες υψηλότερες από εκείνες τις οποίες, κατά την αποτίμηση που μνημονεύεται στο άρθρο 145-F, παράγραφος 6, και στο άρθρο 145-H, παράγραφος 4, εκτιμάται ότι θα είχαν υποστεί εάν το ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί αμέσως πριν από την εφαρμογή της δράσης εξυγίανσης, οι εν λόγω πιστωτές δικαιούνται να λάβουν τη διαφορά από το Ταμείο Εξυγίανσης.

Άρθρο 145-F [...]

[...]

6 – Για τους σκοπούς του άρθρου 145-B, παράγραφος 3, η αποτίμηση που μνημονεύεται στην προηγούμενη παράγραφο περιλαμβάνει επίσης εκτίμηση του επιπέδου είσπραξης των απαιτήσεων κάθε κατηγορίας πιστωτών, βάσει της σειράς κατάταξης που προβλέπεται στον νόμο, σε περίπτωση εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος αμέσως πριν από την εφαρμογή της δράσης εξυγίανσης.

[...]

Άρθρο 145-H

[...]

4 – Τα στοιχεία ενεργητικού, τα στοιχεία παθητικού, τα στοιχεία εκτός ισολογισμού και τα υπό διαχείριση περιουσιακά στοιχεία που επιλέγονται βάσει της παραγράφου 1 πρέπει να αποτιμώνται, βάσει της αξίας τους κατά την ημερομηνία μεταβίβασης, από ανεξάρτητη οντότητα οριζόμενη από την Banco de Portugal εντός του χρονικού διαστήματος που αυτή καθορίζει με δαπάνες του πιστωτικού ιδρύματος και η οποία, για τους σκοπούς του άρθρου 145-B, παράγραφος 3, πρέπει να περιλαμβάνει επίσης εκτίμηση του επιπέδου είσπραξης των απαιτήσεων κάθε κατηγορίας πιστωτών, βάσει της σειράς κατάταξης που προβλέπεται στον νόμο, σε περίπτωση εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος αμέσως πριν από την εφαρμογή της δράσης εξυγίανσης.

[...]

Άρθρο 145-I

[...]

3 – [...]:

a) στο Ταμείο Εξυγίανσης, κάθε ποσού το οποίο αυτό διέθεσε βάσει του άρθρου 145-H, παράγραφος 6·

b) στο Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων ή στο Ταμείο Εγγύησης Crédito Agrícola Mútuo, κάθε ποσού το οποίο αυτά διέθεσαν βάσει του άρθρου 145-H, παράγραφος 7.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 11 Η BES ήταν ένα από τα κυριότερα πιστωτικά ιδρύματα του πορτογαλικού τραπεζικού συστήματος.
- 12 Λόγω της οικονομικής κατάστασης στην οποία είχε περιέλθει και του μεγάλου και σοβαρού κινδύνου μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεών του, εκδόθηκε από την Banco de Portugal, στις 3 Αυγούστου 2014, απόφαση εξυγίανσης του πιστωτικού αυτού ιδρύματος (στο εξής: δράση εξυγίανσης).

- 13 Η δράση εξυγίανσης που αναλήφθηκε βάσει του RGICSF, όπως αυτό τροποποιήθηκε με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 114-A/2014, ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι, χωρίς την επείγουσα έγκρισή της, η BES θα προέβαινε αναπόφευκτα σε αναστολή πληρωμών, θα ανακαλούνταν η άδειά της για την άσκηση δραστηριοτήτων πιστωτικού ιδρύματος και, κατά συνέπεια, θα ετίθετο υπό εκκαθάριση, γεγονός το οποίο θα συνιστούσε τεράστιο συστημικό κίνδυνο και σοβαρή απειλή για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.
- 14 Η δράση αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη σύσταση μεταβατικής τράπεζας, της Novo Banco, στην οποία μεταβιβάστηκαν ορισμένα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού, στοιχεία εκτός ισολογισμού και υπό διαχείριση περιουσιακά στοιχεία της BES.
- 15 Οι BPC Lux 2 κ.λπ. είναι κάτοχοι ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης εκδοθέντων από την BES. Η Massa Insolvente κατείχε, άμεσα και έμμεσα, μετοχές στο εταιρικό κεφάλαιο της BES.
- 16 Οι BPC Lux 2 κ.λπ. και η Massa Insolvente προσέβαλαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την απόφαση εξυγίανσης και, στο πλαίσιο αυτό, υποστήριξαν, μεταξύ άλλων, ότι η εν λόγω δράση αναλήφθηκε κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.
- 17 Το Supremo Tribunal Administrativo (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Πορτογαλία), ήτοι το αιτούν δικαστήριο, το οποίο επιλήφθηκε των δύο αναιρέσεων που άσκησαν οι BPC Lux 2 κ.λπ. και η Massa Insolvente, διατηρεί αμφιβολίες όσον αφορά το ζήτημα αν η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα με την οδηγία 2014/59 και το άρθρο 17 του Χάρτη. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επίσης, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής στο εσωτερικό δίκαιο δεν είχε ακόμη εκπνεύσει κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως εξυγίανσεως, αν ο Πορτογάλος νομοθέτης διακύβευσε ενδεχομένως σοβαρά το επιδιωκόμενο από την εν λόγω οδηγία αποτέλεσμα διά της εκδόσεως της πράξης νομοθετικού περιεχομένου 114-/2014, με την οποία μεταφέρθηκε εν μέρει στην εθνική έννομη τάξη η οδηγία αυτή.
- 18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Supremo Tribunal Administrativo (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
 - «1) Έχουν το δίκαιο της Ένωσης και ιδίως το άρθρο 17 του [Χάρτη] και η οδηγία 2014/59/ΕΕ [...], και ιδίως τα άρθρα της 36, 73 και 74, την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία όπως αυτή η οποία εφαρμόστηκε στο πλαίσιο της δράσης εξυγίανσης που είχε ως αντικείμενο τη σύσταση μεταβατικού ιδρύματος και τον διαχωρισμό των περιουσιακών στοιχείων και η οποία, κατά τη μερική μεταφορά στο εθνικό δίκαιο της εν λόγω οδηγίας και προτού λήξει η προθεσμία μεταφοράς της:
 - α) δεν προβλέπει τη διενέργεια δίκαιης, συνετής και ρεαλιστικής αποτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση πριν από την ανάληψη της δράσης εξυγίανσης·
 - β) δεν προβλέπει την καταβολή ενδεχόμενης αποζημίωσης, βασισμένης στη μνημονευόμενη υπό α) αποτίμηση, στο ίδρυμα υπό εξυγίανση ή, κατά περίπτωση, στους κατόχους μετοχών ή άλλων τίτλων ιδιοκτησίας και, αντ' αυτού, προβλέπει απλώς ότι το τυχόν υπόλοιπο του προϊόντος της πώλησης της μεταβατικής τράπεζας αποδίδεται στο αρχικό πιστωτικό ίδρυμα ή στην πτωχευτική περιουσία του·

- γ) δεν προβλέπει ότι οι μέτοχοι του ιδρύματος υπό εξυγίανση δικαιούνται να λάβουν ποσό το οποίο δεν είναι κατώτερο εκείνου που εκτιμάται ότι θα ελάμβαναν εάν το ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί πλήρως στο πλαίσιο κανονικής διαδικασίας αφερεγγυότητας και προβλέπει αυτόν τον μηχανισμό διασφάλισης μόνο για τους πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις δεν είχαν μεταβιβαστεί, και
- δ) δεν προβλέπει αποτίμηση, ανεξάρτητη από τη μνημονευόμενη υπό α), προκειμένου να καθοριστεί αν οι μέτοχοι και οι πιστωτές θα ετύγχαναν ευνοϊκότερης μεταχείρισης στην περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε υποβληθεί σε κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας;
- 2) Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου που απορρέει από την απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628) [...], μπορεί εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση, η οποία μεταφέρει εν μέρει στο εθνικό δίκαιο την οδηγία 2014/59/ΕΕ, να διακυβεύσει σοβαρά την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η οδηγία αυτή, και ιδίως τα άρθρα της 36, 73 και 74, στο πλαίσιο της εφαρμογής της δράσης εξυγίανσης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 19 Δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τη διατύπωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η εφαρμοστέα στη δράση εξυγίανσης που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση συνάδει, αφενός, με τα άρθρα 36, 73 και 74 της οδηγίας 2014/59 και, αφετέρου, με το άρθρο 17 του Χάρτη, πρέπει, κατ' αρχάς, να εξεταστεί αν οι διατάξεις αυτές έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.
- 20 Συναφώς επισημαίνεται, πρώτον, ότι η οδηγία 2014/59 τέθηκε σε ισχύ, κατ' εφαρμογήν του άρθρου της 131 και υπό την επιφύλαξη του άρθρου της 124, στις 2 Ιουλίου 2014 και ότι, κατά το άρθρο 130 της οδηγίας αυτής, η προθεσμία μεταφοράς της στο εθνικό δίκαιο έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2014.
- 21 Επομένως, κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως εξυγίανσης, την 3η Αυγούστου 2014, δεν είχε εκπνεύσει η προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας 2014/59 στην εσωτερική έννομη τάξη.
- 22 Κατά πάγια νομολογία, πριν από την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς μιας οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο δεν μπορεί να προσαφθεί στα κράτη μέλη ότι δεν έχουν ακόμη λάβει τα μέτρα μεταφοράς της στην έννομη τάξη τους (αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, EU:C:1997:628, σκέψη 43, και της 27ης Οκτωβρίου 2016, *Milev*, C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 23 Εξάλλου, κατά πάγια επίσης νομολογία, μια οδηγία μπορεί να έχει άμεσο αποτέλεσμα μόνο μετά τη λήξη της προθεσμίας που έχει ταχθεί για τη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών (απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2008, *Velasco Navarro*, C-246/06, EU:C:2008:19, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 24 Επομένως, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 35 των προτάσεών του, οι αναιρεσείουσες της κύριας δίκης δεν μπορούν να επικαλεστούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου τα άρθρα 36, 73 και 74 της οδηγίας 2014/59, διότι οι διατάξεις αυτές δεν έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.
- 25 Δεύτερον, όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 17 του Χάρτη, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, οι διατάξεις του απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης.
- 26 Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης εφαρμόζονται σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, αλλά όχι πέραν των καταστάσεων αυτών. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν μπορεί να εκτιμήσει, με γνώμονα τον Χάρτη, εθνική κανονιστική ρύθμιση που δεν εντάσσεται στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Αντιθέτως, όταν η ρύθμιση αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, οφείλει να παρέχει όλα τα αναγκαία ερμηνευτικά στοιχεία για την εκτίμηση, εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου, της συμφωνίας της κανονιστικής αυτής ρυθμίσεως με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων διασφαλίζει τον σεβασμό (αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 19, και της 13ης Δεκεμβρίου 2017, El Hassani, C-403/16, EU:C:2017:960, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 27 Συνεπώς, προκειμένου να κριθεί αν εθνικό μέτρο «εφαρμόζ[ει] το δίκαιο της Ένωσης» κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, πρέπει να εξακριβωθεί, μεταξύ άλλων στοιχείων, αν η επίμαχη εθνική ρύθμιση σκοπεί στην εφαρμογή διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, ο χαρακτήρας της ρυθμίσεως και το αν αυτή επιδιώκει την επίτευξη σκοπών διαφορετικών από εκείνους του δικαίου της Ένωσης, ακόμη και αν ενδέχεται να επηρεάζει εμμέσως το δίκαιο αυτό, καθώς και αν υφίσταται ειδική ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή δυνάμενη να το επηρεάσει (απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2020, Baldonedo Martín, C-177/18, EU:C:2020:26, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 28 Εν προκειμένω, αφενός, η Πορτογαλική Κυβέρνηση επισήμανε, με την απάντησή της στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου, ότι η έγκριση της πράξης νομοθετικού περιεχομένου 31-A/2012 αποσκοπούσε στην υλοποίηση και στην τήρηση μιας από τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει η Πορτογαλική Δημοκρατία στο πλαίσιο του μνημονίου συνεννόησης για τους όρους της οικονομικής πολιτικής, της 17ης Μαΐου 2011, μεταξύ, αφενός, του Πορτογαλικού Δημοσίου και, αφετέρου, της από κοινού αποστολής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
- 29 Συναφώς, όπως προκύπτει από το γράμμα του, το εν λόγω μνημόνιο έχει ως νομική βάση το άρθρο 3, παράγραφος 5, του κανονισμού (ΕΕ) 407/2010 του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2010, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού μηχανισμού χρηματοοικονομικής σταθεροποίησης (ΕΕ 2010, L 118, σ. 1). Δεδομένου ότι ο κανονισμός αυτός στηρίζεται στο άρθρο 122, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, το εν λόγω μνημόνιο συνεννόησης αποτελεί μέρος του δικαίου της Ένωσης.
- 30 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 48 των προτάσεών του, όταν ένα κράτος μέλος λαμβάνει μέτρα για την υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχουν αναληφθεί με μνημόνιο συνεννόησης το οποίο αποτελεί μέρος του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.

- 31 Αφετέρου, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ρητώς ότι η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 114-A/2014, η οποία τροποποίησε την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 31-A/2012 πριν από την έκδοση της αποφάσεως εξυγίανσης στις 3 Αυγούστου 2014, συνιστά μέτρο μερικής μεταφοράς της οδηγίας 2014/59 και, ως εκ τούτου, εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.
- 32 Εκ των ανωτέρω προκύπτει, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 49 των προτάσεών του, ότι οι διατάξεις του Χάρτη έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.
- 33 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 17 του Χάρτη έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που εφαρμόστηκε στο πλαίσιο δράσης εξυγίανσης, σκοπός της οποίας είναι η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος και ο διαχωρισμός των περιουσιακών στοιχείων, η οποία:
- δεν προβλέπει τη διενέργεια δίκαιης, συνετής και ρεαλιστικής αποτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση πριν από την ανάληψη της δράσης εξυγίανσης·
 - δεν προβλέπει την καταβολή ενδεχόμενης αποζημίωσης, βασισμένης στην προαναφερόμενη αποτίμηση, στο ίδρυμα υπό εξυγίανση ή, κατά περίπτωση, στους κατόχους μετοχών ή άλλων τίτλων ιδιοκτησίας,
 - δεν προβλέπει ότι οι μέτοχοι του ιδρύματος υπό εξυγίανση δικαιούνται να λάβουν ποσό το οποίο δεν είναι κατώτερο εκείνου που εκτιμάται ότι θα ελάμβαναν εάν το ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί πλήρως στο πλαίσιο κανονικής διαδικασίας αφερεγγυότητας και προβλέπει αυτόν τον μηχανισμό διασφάλισης μόνο για τους πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις δεν είχαν μεταβιβαστεί, και
 - δεν προβλέπει αποτίμηση, ανεξάρτητη από την προαναφερόμενη στην πρώτη περίπτωση, προκειμένου να καθοριστεί αν οι μέτοχοι και οι πιστωτές θα ετύγχαναν ευνοϊκότερης μεταχείρισης εάν το πιστωτικό ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε υποβληθεί σε κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας.
- 34 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, το ερώτημα αυτό υποβάλλεται, αφενός, διότι, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, οι Massa Insolvente και BPC Lux 2 κ.λπ. υποστήριξαν ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση δεν προβλέπει ούτε δίκαιη, συνετή και ρεαλιστική αποτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση πριν από την ανάληψη της δράσης εξυγίανσης ούτε την καταβολή ενδεχόμενης αποζημίωσης, βασισμένης στην εν λόγω αποτίμηση, στο ίδρυμα υπό εξυγίανση ή, κατά περίπτωση, στους κατόχους μετοχών ή άλλων τίτλων ιδιοκτησίας. Οι απαιτήσεις αυτές, οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο 36, παράγραφοι 9 και 10, της οδηγίας 2014/59, έχουν, κατά τις αναιρεσείουσες της κύριας δίκης, ως σκοπό να ικανοποιήσουν την απαίτηση του άρθρου 17, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Χάρτη, κατά την οποία για κάθε στήρηση της ιδιοκτησίας πρέπει να καταβάλλεται εγκαίρως δίκαιη αποζημίωση.
- 35 Αφετέρου, οι Massa Insolvente και BPC Lux 2 κ.λπ. υποστήριξαν ότι η εφαρμοστέα επί της επίμαχης στην κύρια δίκη δράσης εξυγίανσης εθνική ρύθμιση δεν προβλέπει καμία αρχή που να διασφαλίζει ότι οι μέτοχοι δεν θα υποστούν μεγαλύτερες ζημιές από εκείνες που θα είχαν υποστεί αν το πιστωτικό ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί στο πλαίσιο κανονικής διαδικασίας αφερεγγυότητας

- (την αρχή περί μη επιδείνωσης της θέσης των πιστωτών, γνωστή ως «no creditor worse off»). Μια τέτοια απαίτηση, η οποία περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 73 και 74 της οδηγίας 2014/59, έχει ως σκοπό να διασφαλίσει ότι η παρέμβαση στο δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν θα είναι υπέρμετρη, κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.
- 36 Συναφώς επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη, κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από τον νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.
- 37 Κατά το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η ΕΣΔΑ. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει, ωστόσο, το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία. Επομένως, για την ερμηνεία του άρθρου 17 του Χάρτη, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που αφορά το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το οποίο κατοχυρώνει την προστασία του δικαιώματος ιδιοκτησίας, ως όριο ελάχιστης προστασίας [πρβλ. απόφαση της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών), C-235/17, EU:C:2019:432, σκέψη 72 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 38 Όπως κρίνει παγίως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου όσον αφορά το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, διευκρινίζεται ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη περιλαμβάνει τρεις διακριτούς κανόνες. Ο πρώτος κανόνας, ο οποίος διατυπώνεται στην πρώτη περίοδο και έχει γενικό χαρακτήρα, εξειδικεύει την αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος κανόνας, που περιέχεται στη δεύτερη περίοδο της ίδιας παραγράφου, αφορά τη στέρηση της ιδιοκτησίας, την οποία εξαρτά από ορισμένες προϋποθέσεις. Ο δε τρίτος κανόνας, που περιέχεται στην τρίτη περίοδο της εν λόγω παραγράφου, αναγνωρίζει στα κράτη την εξουσία, μεταξύ άλλων, να ρυθμίζουν τη χρήση των αγαθών εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον. Δεν πρόκειται, εντούτοις, για κανόνες άσχετους μεταξύ τους. Ο δεύτερος και ο τρίτος κανόνας αφορούν συγκεκριμένα παραδείγματα προσβολής του δικαιώματος ιδιοκτησίας και πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της αρχής που κατοχυρώνεται στον πρώτο από τους κανόνες αυτούς (πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης Μαρτίου 2014, Vistinš και Perepjolkins κατά Λετονίας, CE:ECHR:2012:1025JUD007124301, § 93 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 39 Πρώτον, όσον αφορά το ζήτημα αν το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη έχει εφαρμογή επί περιορισμών του δικαιώματος ιδιοκτησίας μετοχών ή ομολόγων διαπραγματεύσιμων στις κεφαλαιαγορές, όπως τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης, επισημαίνεται, κατ' αρχάς, ότι η παρεχόμενη από τη διάταξη αυτή προστασία αφορά δικαιώματα με περιουσιακή αξία, εκ των οποίων απορρέει, λαμβανομένης υπόψη της έννομης τάξεως, μια δεδομένη νομική θέση βάσει της οποίας ασκούνται αυτοτελώς τα εν λόγω δικαιώματα από και υπέρ του φορέα τους [απόφαση της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών), C-235/17, EU:C:2019:432, σκέψη 69 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 40 Συναφώς, όπως υπογράμμισε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 110 των προτάσεών του, μετοχές ή ομόλογα διαπραγματεύσιμα στις κεφαλαιαγορές, όπως τα επίμαχα στην κύρια δίκη, έχουν περιουσιακή αξία και προσδίδουν στον φορέα τους δεδομένη νομική θέση βάσει της οποίας ασκούνται αυτοτελώς τα εξ αυτών απορρέοντα δικαιώματα.
- 41 Από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η οποία αφορά το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ προκύπτει, επίσης, ότι οι μετοχές και τα διαπραγματεύσιμα στις κεφαλαιαγορές ομόλογα πρέπει να θεωρούνται ως «αγαθά» τα οποία μπορούν να τύχουν της προστασίας που εγγυάται το εν λόγω άρθρο 1 (αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, *Shesti Mai Engineering OOD* κ.λπ. κατά Βουλγαρίας, αριθ. 17854/04, CE:ECHR:2011:0920JUD001785404, § 77, της 21ης Ιουλίου 2016, *Μαματάς* κ.λπ. κατά Ελλάδας, CE:ECHR:2016:0721JUD006306614, § 90, και της 19ης Νοεμβρίου 2020, *Project-trade d.o.o.* κατά Κροατίας, EC:ECHR:2020:1119JUD000192014, § 75).
- 42 Περαιτέρω, δεν αμφισβητείται ότι οι επίμαχες στην κύρια δίκη μετοχές ή τα επίμαχα διαπραγματεύσιμα στις κεφαλαιαγορές ομόλογα αποκτήθηκαν νομίμως.
- 43 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι μετοχές ή ομόλογα διαπραγματεύσιμα στις κεφαλαιαγορές, όπως τα επίμαχα στην κύρια δίκη, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Χάρτη.
- 44 Δεύτερον, όσον αφορά το ζήτημα αν μια δράση εξυγίανσης που έχει αναληφθεί βάσει εθνικής ρύθμισης όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη συνιστά στέρηση ιδιοκτησίας, κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Χάρτη ή ρύθμιση σχετική με τη χρήση αγαθών, κατά την έννοια της τρίτης περιόδου της διάταξης αυτής, επισημαίνεται ότι, κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη στέρησης της ιδιοκτησίας, δεν πρέπει απλώς να εξετάζεται αν υπήρξε τυπική στέρηση ή απαλλοτρίωση ιδιοκτησίας, αλλά και να ερευνάται αν η επίδικη κατάσταση ισοδυναμεί με πραγματική απαλλοτρίωση (πρβλ., αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 28ης Ιουλίου 1999, *Immobiliare Saffi* κατά Ιταλίας, CE:ECHR:1999:0728JUD002277493, § 46, και της 29ης Μαρτίου 2010, *Depalle* κατά Γαλλίας, CE:ECHR:2010:0329JUD003404402, § 78).
- 45 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η δράση εξυγίανσης που αναλήφθηκε βάσει της επίμαχης στην κύρια δίκη ρύθμισης δεν προέβλεψε μια τυπική στέρηση ή απαλλοτρίωση των οικείων μετοχών ή ομολόγων. Ειδικότερα, η δράση αυτή δεν στέρησε υποχρεωτικώς, πλήρως και οριστικώς από τους κατόχους των εν λόγω μετοχών και ομολόγων τα δικαιώματα που απορρέουν εξ αυτών [πρβλ. απόφαση της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών), C-235/17, EU:C:2019:432, σκέψη 81].
- 46 Όσον αφορά το ζήτημα αν η ανάληψη μιας τέτοιας δράσης μπορεί να συνεπάγεται εν τοις πράγμασι απαλλοτρίωση, η *Massa Insolvente* και οι *BPC Lux 2* κ.λπ. υποστήριξαν, κατ' ουσίαν, ότι η μεταβίβαση στη *Novo Banco* ορισμένων στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού, στοιχείων εκτός ισολογισμού και υπό διαχείριση περιουσιακών στοιχείων της *BES*, η οποία πραγματοποιήθηκε με το σημείο 2 της δράσης εξυγίανσης βάσει του άρθρου 145-Η του *RGICSF*, όπως τροποποιήθηκε με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 114-Α/2014, είχε ως συνέπεια την ουσιαστική υποτίμηση της αξίας του συγκεκριμένου πιστωτικού ιδρύματος.
- 47 Συναφώς, ακόμη και αν υποθεθεί ότι όντως συμβαίνει κάτι τέτοιο, δεν μπορεί κατ' ανάγκην να συναχθεί από την περίπτωση αυτή ότι η δράση εξυγίανσης που αναλήφθηκε σύμφωνα με την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση συνιστά πραγματική απαλλοτρίωση. Πράγματι, υπό την

επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, καθόσον πρόκειται για ζήτημα ερμηνείας του εθνικού δικαίου, κατ' αρχάς, από το γράμμα του άρθρου 145-C του RGICSF προκύπτει ότι δράση εξυγίανσης η οποία έχει αναληφθεί σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται σε ορισμένο πιστωτικό ίδρυμα μόνον εάν αυτό βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης ή κινδυνεύει να πτωχεύσει. Στη συνέχεια, από το γράμμα του άρθρου 145-I, παράγραφος 4, του RGICSF προκύπτει ότι, μετά την επιστροφή των ποσών που προκαταβλήθηκαν από το Ταμείο Εξυγίανσης ή από τα Ταμεία Εγγύησης, το τυχόν υπόλοιπο του προϊόντος της πώλησης επιστρέφεται στο αρχικό πιστωτικό ίδρυμα ή στην πτωχευτική περιουσία του, αν αυτό έχει τεθεί υπό εκκαθάριση. Τέλος, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, αν η επίμαχη στην κύρια δίκη δράση εξυγίανσης δεν είχε αναληφθεί επειγόντως, το επίμαχο πιστωτικό ίδρυμα θα οδηγούνταν αναπόφευκτα σε παύση πληρωμών και θα είχε υπαχθεί σε διαδικασία εκκαθάρισης.

- 48 Σε μια τέτοια περίπτωση, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 115 και 116 των προτάσεών του, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η απώλεια της αξίας των στοιχείων του ενεργητικού που μπορούν να τύχουν της προστασίας την οποία εγγυάται το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη δεν οφείλεται στη δράση εξυγίανσης, αλλά στο ότι το πιστωτικό ίδρυμα βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης ή κινδυνεύει να πτωχεύσει.
- 49 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι δράση εξυγίανσης η οποία έχει αναληφθεί σύμφωνα με εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν συνιστά στέρηση ιδιοκτησίας, κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Χάρτη. Επομένως, δεν συντρέχει λόγος να εξεταστεί, όπως υποστηρίζουν οι αναιρεσείουσες της κύριας δίκης και όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, αν μια τέτοια δράση πληροί τις προϋποθέσεις της δεύτερης αυτής περιόδου, οι οποίες αφορούν, μεταξύ άλλων, την ύπαρξη λόγου δημόσιας ωφέλειας για τη στέρηση της ιδιοκτησίας και την έγκαιρη καταβολή δίκαιης αποζημίωσης.
- 50 Παραμένει, εντούτοις, γεγονός ότι η ανάληψη δράσης εξυγίανσης σύμφωνα με την επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση, η οποία προβλέπει, μεταξύ άλλων, τη μεταβίβαση στοιχείων του ενεργητικού ενός πιστωτικού ιδρύματος σε μεταβατική τράπεζα, συνιστά ρύθμιση της χρήσης των αγαθών, κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, του Χάρτη, δυνάμενη να προσβάλει το δικαίωμα ιδιοκτησίας των μετόχων του πιστωτικού ιδρύματος, του οποίου η οικονομική θέση θίγεται, και το δικαίωμα των πιστωτών, όπως οι ομολογιούχοι, των οποίων οι απαιτήσεις δεν έχουν μεταβιβαστεί στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα.
- 51 Όπως προκύπτει από το γράμμα της διατάξεως αυτής, η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από τον νόμο, εφόσον τούτο είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον. Συναφώς, από το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη προκύπτει ότι μπορούν να επιβληθούν περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με αυτόν, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί προβλέπονται από τον νόμο, σέβονται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ότι, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων [αποφάσεις της 21ης Μαΐου 2019, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Επικαρπία επί γεωργικών γαιών), C-235/17, EU:C:2019:432, σκέψη 88, και της 16ης Δεκεμβρίου 2020, Συμβούλιο κ.λπ. κατά K. Chrysostomides & Co. κ.λπ., C-597/18 P, C-598/18 P, C-603/18 P και C-604/18 P, EU:C:2020:1028, σκέψη 155 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 52 Εν προκειμένω, πρώτον, δεν αμφισβητείται ότι οι επαγόμενοι από τη δράση εξυγίανσης περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων που διαλαμβάνονται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη προβλέπονται από τον νόμο, βάσει των εφαρμοστέων διατάξεων του RGICSF, όπως τροποποιήθηκαν με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 114-A/2014.
- 53 Δεύτερον, στο μέτρο που μια δράση εξυγίανσης που έχει αναληφθεί σύμφωνα με εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν συνεπάγεται στέρηση της ιδιοκτησίας, αλλά συνιστά ρύθμιση της χρήσης των αγαθών, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 49 και 50 της παρούσας απόφασης, δεν δύναται να θίγει την ίδια την υπόσταση του δικαιώματος ιδιοκτησίας (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, *Adusbef* κ.λπ., C-686/18, EU:C:2020:567, σκέψη 89).
- 54 Τρίτον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι μια τέτοια δράση ανταποκρίνεται σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση, κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη. Πράγματι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η λήψη μέτρων εξυγίανσης στον τραπεζικό τομέα ανταποκρίνεται σε σκοπό γενικού συμφέροντος που επιδιώκει η Ένωση, ήτοι στη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, *Ledra Advertising* κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ, C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψη 71 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία) καθώς και στην αποτροπή συστημικού κινδύνου (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, *Adusbef* κ.λπ., C-686/18, EU:C:2020:567, σκέψη 92 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 55 Τέταρτον, όσον αφορά το ζήτημα αν οι περιορισμοί που συνεπάγεται η δράση εξυγίανσης στην άσκηση των δικαιωμάτων που διαλαμβάνονται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη βαίνουν πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη των επίμαχων στην κύρια δίκη σκοπών γενικού συμφέροντος, υπενθυμίζεται ότι, λαμβανομένου υπόψη του ειδικού οικονομικού πλαισίου, τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως κατά τη λήψη αποφάσεων στον οικονομικό τομέα και ότι βρίσκονται σε καλύτερη θέση για να καθορίσουν τα μέτρα που είναι πρόσφορα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού (απόφαση της 13ης Ιουνίου 2017, *Florescu* κ.λπ., C-258/14, EU:C:2017:448, σκέψη 57).
- 56 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει μεν κρίνει ότι υφίσταται σαφές γενικό συμφέρον για τη διασφάλιση, σε ολόκληρη την Ένωση, ισχυρής και συνεκτικής προστασίας των επενδυτών, πλην όμως έχει διευκρινίσει ότι το συμφέρον αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπερέχει σε κάθε περίπτωση του γενικού συμφέροντος που συνίσταται στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016, *Kotnik* κ.λπ., C-526/14, EU:C:2016:570, σκέψη 91). Πάντως, για την προάσπιση ενός τέτοιου συμφέροντος από τα κράτη μέλη απαιτείται να αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη, στο πλαίσιο αυτό, περιθώριο εκτιμήσεως [απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης Νοεμβρίου 2002, *Olczak* κατά Πολωνίας, CE:ECHR:2002:1107DEC003041796, § 77· απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης Ιουλίου 2012, *Grainger* κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, CE:ECHR:2012:0710DEC003494010, § 36].
- 57 Εν προκειμένω, προκύπτει, υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, ότι η εφαρμοστέα στην επίμαχη στην κύρια δίκη δράση εξυγίανσης περιλάμβανε διατάξεις οι οποίες ελάμβαναν επαρκώς υπόψη τη θέση των μετόχων και των πιστωτών του οικείου πιστωτικού ιδρύματος και τα συμφέροντά τους στο πλαίσιο των διεξαγόμενων βάσει της ρύθμισης αυτής διαδικασιών εξυγίανσης.

- 58 Όσον αφορά, κατά πρώτον, τους πιστωτές του επίμαχου στην κύρια δίκη πιστωτικού ιδρύματος, από τις πληροφορίες που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει, κατ' ουσίαν, ότι οι πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις δεν μεταβιβάστηκαν δικαιούνται να λάβουν ποσό τουλάχιστον ίσο με εκείνο που θα ελάμβαναν αν το εν λόγω ίδρυμα είχε τεθεί πλήρως υπό εκκαθάριση δυνάμει των κανονικών διαδικασιών αφερεγγυότητας.
- 59 Κατά δεύτερον, όσον αφορά τους μετόχους του επίμαχου στην κύρια δίκη πιστωτικού ιδρύματος, υπενθυμίζεται, αφενός, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 47 της παρούσας αποφάσεως, ότι από το γράμμα του άρθρου 145-C του RGICSF προκύπτει ότι μια δράση εξυγίανσης εφαρμόζεται σε ορισμένο πιστωτικό ίδρυμα μόνον εάν αυτό βρίσκεται σε σημείο πτώχευσης ή κινδυνεύει να πτωχεύσει. Επιπλέον, κατά το άρθρο 145-B, παράγραφος 1, στοιχείο α, του RGICSF, όταν εφαρμόζεται μια δράση εξυγίανσης, λαμβανομένων υπόψη των επιδιωκόμενων σκοπών της, λαμβάνεται μέριμνα ώστε να διασφαλιστεί, μεταξύ άλλων, ότι οι μέτοχοι του πιστωτικού ιδρύματος θα υποστούν κατά προτεραιότητα τις ζημίες του. Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 126 των προτάσεών του, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, κατ' αρχήν, οι ζημίες των μετόχων των προβληματικών τραπεζών θα έχουν την ίδια έκταση, ανεξαρτήτως του αν οφείλονται σε δικαστική απόφαση κηρύξεως πτωχεύσεως ή σε δράση εξυγίανσης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016, Kotnik κ.λπ., C-526/14, EU:C:2016:570, σκέψη 75).
- 60 Αφετέρου, από το άρθρο 145-I του RGICSF προκύπτει ότι η διάταξη αυτή περιλαμβάνει ειδικό μηχανισμό διασφάλισης των δικαιωμάτων των μετόχων, δεδομένου ότι η παράγραφος 4 του άρθρου αυτού προέβλεπε ότι το υπόλοιπο του προϊόντος της πώλησεως της μεταβατικής τράπεζας, μετά την καταβολή των διαθέσιμων ποσών στο Ταμείο Εξυγίανσης και στα Ταμεία Εγγυήσεων, επιστρέφεται στην υπό εξυγίανση τράπεζα ή στην πτωχευτική περιουσία της. Υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι μια τέτοια διάταξη καθιστά, κατ' αρχήν, δυνατή τη διασφάλιση της οικονομικής ουδετερότητας της δράσης εξυγίανσης και τη μη στέρηση, από το αρχικό πιστωτικό ίδρυμα ή από την πτωχευτική περιουσία του, του ποσού που προκύπτει από την πώληση των στοιχείων του ενεργητικού της μεταβατικής τράπεζας μετά την επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν ως δάνεια από τα διάφορα Ταμεία.
- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, και λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου εκτιμήσεως που μνημονεύεται στις σκέψεις 55 και 56 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, του Χάρτη δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία δεν περιέχει ρητή διάταξη που να εγγυάται ότι οι μέτοχοι δεν θα υποστούν ζημίες μεγαλύτερες από εκείνες που θα είχαν υποστεί αν το πιστωτικό ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί κατά τον χρόνο αναλήψεως της δράσης εξυγίανσης (αρχή «no creditor worse off»).
- 62 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που εφαρμόστηκε στο πλαίσιο δράσης εξυγίανσης η οποία επιτρέπει, κατ' αρχήν, να διασφαλιστεί η οικονομική ουδετερότητα της εν λόγω δράσης και έχει ως αντικείμενο τη σύσταση μεταβατικού ιδρύματος και τον διαχωρισμό περιουσιακών στοιχείων, αλλά δεν προβλέπει ρητώς:
- τη διενέργεια δίκαιης, συνετής και ρεαλιστικής αποτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση πριν από την ανάληψη της δράσης εξυγίανσης·

- την καταβολή ενδεχόμενης αποζημίωσης, βασισμένης στην προαναφερόμενη αποτίμηση, στο ίδρυμα υπό εξυγίανση ή, κατά περίπτωση, στους κατόχους μετοχών ή άλλων τίτλων ιδιοκτησίας·
- ότι οι μέτοχοι του ιδρύματος υπό εξυγίανση δικαιούνται να λάβουν ποσό το οποίο δεν είναι κατώτερο εκείνου που εκτιμάται ότι θα ελάμβαναν εάν το ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί πλήρως στο πλαίσιο κανονικής διαδικασίας αφερεγγυότητας, ενώ ο μηχανισμός αυτός διασφάλισης προβλέπεται μόνο για τους πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις δεν είχαν μεταβιβαστεί και
- αποτίμηση, ανεξάρτητη από την προαναφερόμενη στην πρώτη περίπτωση, προκειμένου να καθοριστεί αν οι μέτοχοι και οι πιστωτές θα ετύγχαναν ευνοϊκότερης μεταχείρισης στην περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε υποβληθεί σε κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 63 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η μερική μεταφορά από κράτος μέλος, με εθνική κανονιστική ρύθμιση που αφορά την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων, ορισμένων διατάξεων της οδηγίας 2014/59 πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της στο εθνικό δίκαιο, δύναται να διακυβεύσει σοβαρά το επιδιωκόμενο από την οδηγία αυτή αποτέλεσμα, κατά την έννοια της αποφάσεως της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628).
- 64 Όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 20 έως 22 της παρούσας αποφάσεως, η προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας 2014/59, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 2 Ιουλίου 2014, έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2014, επομένως δεν μπορεί να προσαφθεί στην Πορτογαλική Δημοκρατία ότι κατά την ημερομηνία αναλήψεως της δράσης εξυγίανσης, ήτοι στις 3 Αυγούστου 2014, δεν είχε λάβει μέτρα για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής στην έννομη τάξη της.
- 65 Παραμένει, εντούτοις, γεγονός ότι, κατά πάγια νομολογία, κατά τη διάρκεια της προθεσμίας μεταφοράς μιας οδηγίας, τα κράτη μέλη στα οποία απευθύνεται η οδηγία αυτή οφείλουν να απέχουν από τη θέσπιση διατάξεων ικανών να διακυβεύσουν σοβαρά το επιδιωκόμενο από την οδηγία αυτή αποτέλεσμα (αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, EU:C:1997:628, σκέψη 45, της 26ης Μαΐου 2011, *Stichting Natuur en Milieu* κ.λπ. C-165/09 έως C-167/09, EU:C:2011:348, σκέψη 78, και της 25ης Ιανουαρίου 2022, *VYSOČINA WIND*, C-181/20, EU:C:2022:51, σκέψη 75).
- 66 Μια τέτοια υποχρέωση αποχής, η οποία επιβάλλεται σε όλες τις εθνικές αρχές, πρέπει να νοηθεί, αφενός, ως καλύπτουσα τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου, γενικού ή ειδικού, ικανού να προκαλέσει έναν τέτοιο κίνδυνο (απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2012, *Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας* κ.λπ., C-43/10, EU:C:2012:560, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Αφετέρου, από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος μιας οδηγίας, τα δικαστήρια των κρατών μελών οφείλουν να απέχουν, στο μέτρο του δυνατού, από ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου κατά τρόπο που θα μπορούσε να διακυβεύσει σοβαρά, μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο, την επίτευξη του επιδιωκόμενου από την οδηγία αυτή σκοπού (αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2006, *Αδενέλερ* κ.λπ., C-212/04, EU:C:2006:443, σκέψη 123, και της 23ης Απριλίου 2009, *VTB-VAB* και *Galatea*, C-261/07 και C-299/07, EU:C:2009:244, σκέψη 39).

- 67 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 114-A/2014, της 1ης Αυγούστου 2014, η οποία δεν αμφισβητείται ότι μετέφερε ορθώς μεν, αλλά μόνον εν μέρει, ορισμένες διατάξεις της οδηγίας 2014/59 τροποποιώντας τα άρθρα 145-B, 145-F, 145-H και 145-I του RGICSF, δύναται να διακυβεύσει σοβαρά το επιδιωκόμενο από την οδηγία αυτή αποτέλεσμα.
- 68 Συναφώς, πρέπει ασφαλώς να υπομνησθεί ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμά αν οι εθνικές διατάξεις των οποίων αμφισβητείται το κύρος είναι ικανές να διακυβεύσουν σοβαρά το αποτέλεσμα που επιδιώκει μια οδηγία (πρβλ. αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, EU:C:1997:628, σκέψεις 45 και 46, και της 5ης Απριλίου 2011, *Société fiduciaire nationale d'expertise comptable*, C-119/09, EU:C:2011:208, σκέψη 19 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), εξακρίβωση η οποία πρέπει οπωσδήποτε να γίνει βάσει σφαιρικής εκτιμήσεως, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των πολιτικών και μέτρων που υιοθετήθηκαν στο περί ου πρόκειται εθνικό έδαφος (απόφαση της 26ης Μαΐου 2011, *Stichting Natuur en Milieu κ.λπ.*, C-165/09 à C-167/09, EU:C:2011:348, σκέψη 81).
- 69 Εντούτοις, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί του ζητήματος αν η μερική μεταφορά από κράτος μέλος ορισμένων διατάξεων μιας οδηγίας πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο δύναται, κατ' αρχήν, να διακυβεύσει σοβαρά το επιδιωκόμενο με την οδηγία αυτή αποτέλεσμα.
- 70 Συναφώς επισημαίνεται, πρώτον, ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν προσωρινές διατάξεις ή να θέτουν σε εφαρμογή μια οδηγία σταδιακά. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η μη συμβατότητα μεταβατικών διατάξεων του εθνικού δικαίου προς την οδηγία αυτή ή η μη μεταφορά ορισμένων διατάξεων της δεν θα διακύβευε κατ' ανάγκην το επιδιωκόμενο από αυτήν αποτέλεσμα (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, EU:C:1997:628, σκέψη 49). Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει να γίνει δεκτό ότι το αποτέλεσμα αυτό θα μπορούσε πάντοτε να επιτευχθεί με την οριστική και πλήρη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας εντός των ταχθεισών προθεσμιών.
- 71 Δεύτερον, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 66 της παρούσας αποφάσεως, η υποχρέωση αποχής στην οποία αναφέρεται το Δικαστήριο, ιδίως στη σκέψη 45 της αποφάσεως της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628), πρέπει να νοηθεί ως αφορώσα τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου, γενικού και ειδικού, το οποίο είναι ικανό να διακυβεύσει σοβαρά την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η επίμαχη οδηγία.
- 72 Όπως υπογράμμισε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 79 και 80 των προτάσεών του, εφόσον η θέσπιση ενός μέτρου από κράτος μέλος αποσκοπεί στη μεταφορά, έστω και εν μέρει, μιας οδηγίας της Ένωσης στο εσωτερικό δίκαιο, και η μεταφορά της είναι ορθή, η θέσπιση ενός τέτοιου μέτρου μερικής μεταφοράς δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανή να διακυβεύσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, δεδομένου ότι συνεπάγεται κατ' ανάγκην την προσέγγιση της εθνικής νομοθεσίας με την οδηγία την οποία μεταφέρει η οικεία εθνική ρύθμιση, συμβάλλοντας, ως εκ τούτου, στην επίτευξη των σκοπών της οδηγίας αυτής.
- 73 Επομένως, η μερική μόνο μεταφορά από κράτος μέλος ορισμένων διατάξεων μιας οδηγίας πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο δεν δύναται, κατ' αρχήν, να διακυβεύσει σοβαρά την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η οδηγία αυτή.

- 74 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η μερική μόνο μεταφορά από κράτος μέλος, με εθνική ρύθμιση που αφορά την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων, ορισμένων διατάξεων της οδηγίας 2014/59 πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο δεν δύναται, κατ' αρχήν, να διακυβεύσει σοβαρά την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η εν λόγω οδηγία, κατά την έννοια της αποφάσεως της 18ης Δεκεμβρίου 1997, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628).

Επί των δικαστικών εξόδων

- 75 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που εφαρμόστηκε στο πλαίσιο δράσης εξυγίανσης η οποία επιτρέπει, κατ' αρχήν, να διασφαλιστεί η οικονομική ουδετερότητα της εν λόγω δράσης και έχει ως αντικείμενο τη σύσταση μεταβατικού ιδρύματος και τον διαχωρισμό περιουσιακών στοιχείων, αλλά δεν προβλέπει ρητώς:

- τη διενέργεια δίκαιης, συνετής και ρεαλιστικής αποτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση πριν από την ανάληψη της δράσης εξυγίανσης·
- την καταβολή ενδεχόμενης αποζημίωσης, βασισμένης στην προαναφερόμενη αποτίμηση, στο ίδρυμα υπό εξυγίανση ή, κατά περίπτωση, στους κατόχους μετοχών ή άλλων τίτλων ιδιοκτησίας·
- ότι οι μέτοχοι του ιδρύματος υπό εξυγίανση δικαιούνται να λάβουν ποσό το οποίο δεν είναι κατώτερο εκείνου που εκτιμάται ότι θα ελάμβαναν εάν το ίδρυμα είχε εκκαθαριστεί πλήρως στο πλαίσιο κανονικής διαδικασίας αφερεγγυότητας, ενώ ο μηχανισμός αυτός διασφάλισης προβλέπεται μόνο για τους πιστωτές των οποίων οι απαιτήσεις δεν είχαν μεταβιβαστεί και
- αποτίμηση, ανεξάρτητη από την προαναφερόμενη στην πρώτη περίπτωση, προκειμένου να καθοριστεί αν οι μέτοχοι και οι πιστωτές θα ετύγχαναν ευνοϊκότερης μεταχείρισης στην περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα υπό εξυγίανση είχε υποβληθεί σε κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας.

- 2) Η μερική μεταφορά από κράτος μέλος, με εθνική ρύθμιση που αφορά την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων, ορισμένων διατάξεων της οδηγίας 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και για την τροποποίηση της οδηγίας 82/891/ΕΟΚ του Συμβουλίου και των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ, 2011/35/ΕΕ,

2012/30/ΕΕ και 2013/36/ΕΕ, καθώς και των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ) 1093/2010 και (ΕΕ) 648/2012, πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο δεν δύναται, κατ' αρχήν, να διακυβεύσει σοβαρά την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η εν λόγω οδηγία, κατά την έννοια της απόφασης της 18ης Δεκεμβρίου 1997, Inter-Environnement Wallonie (C-129/96, EU:C:1997:628).

(υπογραφές)